

השכלה. גבוהה?

פרופ' שמואל ליימן-ווילציג, ראש המחלקה למדעי המדינה

בלוג זמ' 2 – בין לימודי פוליטיקה ומדע המדינה

בשנתי האחרונה ללימודי תואר ראשון (אל תשאלו מתי זה היה; אינני דן כאן בהיסטוריה קדומה) הגשתי מועמדות לתואר שלישי, מסלול ישיר, לכמה אוניברסיטאות יוקרתיות בארה"ב. שתי מחלקות למדע המדינה עניינו אותי במיוחד. הראשונה: Harvard והשנייה: Yale.

כשקיבלתי את תשובתם המפתיעה לכאורה, לא שאלתי הרבה שאלות מדוע זה קרה: להרווארד התקבלתי עם מלגה מלאה (משהו דומה למלגת הנשיא של היום) ולעומת זאת באוניברסיטת ייל דחו אותי על הסף!

מה עמד מאחורי הפער בין שני מוסדות מכובדים אלה בהתייחסותם אליי? התשובה: כותרת הבלוג הנוכחי. בטפסי הקבלה התבקשתי להסביר את גישתי ללימודים במקצוע וכוונותיי המחקריות בעתיד. מתוך הגיגי היה ברור שאני נוטה למחקר נורמטיבי, פילוסופי ואיכותני, בדיוק גישת הרווארד, לעומת הגישה הכמותית-סטטיסטית של ייל.

מכאן למחלקה שלנו. מסתבר שהיא דווקא סובלת מפיצול אישיות. בעברית, שמה "המחלקה למדעי המדינה" (נטפל באות י' בהמשך) ובאנגלית דווקא The Department of Political Studies. כלומר, לימודי פוליטיקה (ולא "מדעי" הפוליטיקה). אין זה המקום לנבור בגנזך המחלקה למקור התעלומה, אך לדעתי היא מסמלת – כמו התהום בין הרווארד לייל – שני קצוות של הדיסציפלינה שלנו. והשאלה הנשאלת: הפכים או חלקים משלימים?

אני גורס שהם משלימים, או ליתר דיוק מהווים שני צדדים שונים מאוד של אותו מטבע. למה הכוונה? אתחיל דווקא במטבע. אם אטיל מטבע באוויר ואשאל לאיזה צד ייפול, ברור שאי אפשר לענות בבטחה. אך אם בבת אחת אטיל אלף מטבעות, ניתן במידה גבוהה מאוד של בטחה לחזות שקרוב ל-500 ייפלו בצד אחד וההפך לגבי ה-500 האחרים.

והנמשל? ברמת המיקרו, הן של התנהגות הפוליטית של שחקן פוליטי והן אפילו בהתנהגות של ממשלה זו או אחרת אי אפשר לדבר על "מדע" המדינה כי אין כל יכולת לחזות את ההתנהגות של פרט בודד (בין אם באדם ובין אם בישות). אפשר, כמובן, לנתח אותו אחרי המעשה ולהסביר את המניעים וכו', אך מכאן לחיזוי עתידי – מטרת המדע – הדרך ארוכה ואולי בלתי ניתנת להשגה.

מאידך, ברמת המיקרו המצב שונה, שהרי אם ניקח (כדוגמא אחת מיני רבות) 150 מדינות אשר קיים אצלן סכסוך אתני-דתי במשך שנים לא מעטות, ניתן לנתח אותן סטטיסטית ולמצוא מגמות, דפוסי התנהגות וכו', שבאמצעותם חיזוי עתידי בא בחשבון (תרתי משמע). כמובן, זה לא אומר שהחיזוי יהיה מוצלח כמו במדעים המדויקים, אך בקנה מידה של מדעי החברה בהחלט ניתן לכנות מחקר שכזה "מדע המדינה".

האם , אם כן, אלה שעוסקים ב"לימודי פוליטיקה" מדענים נחותים לעומת אלה שעושים "מדע המדינה"? בוודאי שלא, ולו בגלל שגם במדעים המדויקים קיימת אותה תופעה! קרי, לפי הפיזיקה המודרנית (קוונטום מכניקה), לעולם אי אפשר לדעת במדויק את המהירות ואת המיקום של אטום בודד בעת ובעונה אחת. מצד שני, כשמחברים מספיק אטומים ביחד (ועוברים מפיזיקה לכימיה ומשם לביולוגיה) רמת הדיוק והחיזוי עולה בהתמדה. אף אחד לא יטען שהביולוג "יותר מדעי" מאשר הפיזיקאי!

ולבסוף, "מדע" המדינה או "מדעי" המדינה? באנגלית, המונח הוא Political Science – ביחיד. כך, נכון יותר לומר מדע המדינה. אולם, מאחר ובתוך דיסציפלינה זו ישנם לא מעט תחומי משנה (כגון: יחב"ל, פוליטיקה השוואתית, מינהל ציבורי, תרבות פוליטית וכו'), אין זו טעות לרשום "מדעי" המדינה. העיקר, כמובן, לא מה שקוראים לו אלא מה – וכיצד – עושים את המחקר בתוכו. לכל שיטת מחקר הכללים שלה; כל עוד שפועלים על פיהם, ניתן לקרוא לכולם "מדענים" – גם בוגרי הרווארד...

wilzis@mail.biu.ac.il